Sosiaali- ja terveysvaliokunta

StV@eduskunta.fi

Vastine sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi tartuntatautilain 58 g §:n muuttamisesta (HE 31/2021 vp)

Viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunnalle toimitettuihin lausuntoihin sosiaali- ja terveysministeriö toteaa seuraavaa:

Sulkemisen kohteena olevat tilat

Aluehallintovirasto katsoi lausunnossaan, että tartuntatautilain 58 g §:n 4 momentin sanamuoto jättää epäselväksi, onko lainsäätäjän tarkoituksena ollut, että tilojen sulkeminen kohdistuu ainoastaan liikunta- tai urheilutoimintaan tai huvi- tai virkistystoimintaan säännöksessä mainituissa tiloissa vai onko lainsäätäjän tarkoituksena sulkea tilat kokonaan. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lainsäätäjän tarkoituksena on ollut sulkea yli kymmenen asiakkaan tai osallistujan samanaikaiseen käyttöön tarkoitetut sisätilat säännöksessä tarkoitetulta toiminnalta kokonaan, pois lukien 58 g §:n 6 momentissa säädetyt poikkeukset. Sama sulkeminen koskee alueellisesti toiminnallisesti rajattuja ulkotiloja, joita käytetään yli 50 asiakkaalle tai osallistujalle suunnattuun tarkoitukseen. Säännös on viimesijainen keino viranomaistoimin nopeasti, riittävän ennakoivasti ja mahdollisimman lyhytaikaisesti reagoida alueelliseen vaikeaan tautitilanteeseen, jos millään muilla keinoin covid-19-epidemian leviämistä alueella ei voida estää.

Aluehallintovirasto tuo lausunnossaan esille, että säännöksessä tarkoitetuissa tiloissa voidaan harjoittaa monenlaista muutakin toimintaa kuin huvi-, urheilu- ja liikuntatoimintaa ja ehdottikin sen vuoksi, että säännöstä tulisi täsmentää vastaamaan lainsäätäjän tahtoa. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että säännöksen tarkoituksena on ollut ja myös ehdotetun muutoksen jälkeen on se, että erityisen tartuntariskin *toiminnot* voidaan edellytysten täyttyessä kyseessä olevissa tiloissa kieltää kokonaan sulkemalla tilat. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää mahdollisena, että kyseisissä tiloissa voitaisiin järjestää poikkeuksellisesti muuta toimintaa, johon ei sisälly erityistä tartuntariskiä, esimerkiksi covid-19-rokotuksia, vaikka tilat olisikin suljettu tilan tavanomaiselta toiminnalta.

Aluehallintovirasto totesi lausunnossaan lisäksi, että lain 58 g §:ssä tarkoitetut tilat tulisi määritellä tyhjentävästi laissa tai vähintään 58 g §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan säännöksen soveltamisalan piiriin tarkoitettuja tiloja ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi säädöstasolla. Yksittäistapauksiin perustuvassa soveltamisharkinnassa on mahdollista määrittää yksityiskohtaisesti esimerkiksi ne tilat, jotka eivät kuulu soveltamisalan piiriin. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tilat on lueteltu riittävällä tarkkuudella voi-

massa olevassa 58 g §:ssä, eikä säännökseen ehdoteta tältä osin muutosta. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että voimassa olevassa 58 g §:ssä on valtioneuvoston asetuksenantovaltuus, ja lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön on mahdollista täsmentää säännöksen soveltamista ohjekirjeellä.

Lakisääteisten palvelujen turvaaminen

Sekä aluehallintoviraston, että kuntoutusyrittäjien lausunnossa tuotiin esille, että 58 g §:ään tulisi lisätä 58 d §:n sääntelyä vastaavasti ettei päätös saisi estää kenenkään oikeutta lakisääteisiin palveluihin, oikeutta saada asiaansa käsitellyksi toimivaltaisessa viranomaisessa eikä se saisi estää virkamiestä tai viranhaltijaa hoitamasta virkatehtäviään. Aluehallintoviraston lausunnon mukaan tulisi lisätä myös poikkeukset siitä, ettei säännöstä sovellettaisi oppilaitosten toimintaan ja varhaiskasvatukseen.

Kuntoutusyrittäjien näkemyksen mukaan 58 g §:stä poistettava viittaus 58 d §:n 3 momenttiin poistaa samalla viittauksen 58 d §:ssä tarkoitettuun lakisääteisten palvelujen turvaamisvelvoitteeseen. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan voimassa olevassa 58 g §:ssä ei viitata 58 d §:n 7 momenttiin, eikä voimassa olevan lain viittaus 58 d §:n 3 momenttiin laajenna viittausta muihin 58 d §:n momentteihin. Näin ollen kyseisellä poistolla ei ministeriön näkemyksen mukaan ole vaikutusta tältä osin säännöksen soveltamiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan edellä mainittuja lisäyksiä ei tulisi tehdä, sillä lain tarkoituksena on mahdollistaa kyseiseen toimintaan tarkoitettujen tilojen kokonaissulku tilanteessa, jossa lievemmillä rajoitustoimilla ei enää voida riittävällä tavalla ehkäistä epidemian leviämistä. Sulkutoimiin voidaan ryhtyä vasta säännöksessä hyvin tarkoin määritellyssä epidemiologisessa tilanteessa ja viimesijaisena keinona, kun muita toimia ei enää voida pitää riittävinä epidemian leviämisen ehkäisemiseksi ja siten esimerkiksi myös väestön terveyden suojelemiseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon kantokyvyn turvaamiseksi.

Tällaisessa tilanteessa on perusteltua, että tilat, joissa harjoitettuun toimintaan sisältyy suurentunut riski covid-19-taudille altistumiselle, voitaisiin sulkea tilapäisesti ja lyhytaikaisesti kokonaan. Aluehallintovirasto voi päätöstä tehdessään virkavastuullaan arvioida, onko epidemiologisesti perusteltua tehdä päätös, johon sisältyy erilaisia poikkeuksia tilojen sulkemisen suhteen.

Portaittainen soveltaminen

Suomen Yrittäjien lausunnon mukaan ehdotettu muutos romuttaisi toteutuessaan portaittaisen rajoitussääntelyn, koska 58 d § ei koske alle 10 henkilön tiloja. Suomen Yrittäjät toteavat, että jos tiloja käytetään enintään kymmenen asiakkaan tai osallistujan samanaikaiseen oleskeluun, viranomainen ei voi tehdä 58 d §:n mukaista päätöstä, jonka seuraamukset yrityksille ovat täydellistä sulkupäätöstä (58 g §) selvästi lievempiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan ehdotetulla muutoksella ei olisi vaikutusta portaittaisen rajoitussääntelyn soveltamiseen, sillä säännöksen mukaan päätös tilojen sulkemisesta voi-

taisiin tehdä vasta viimesijaisena keinona tilanteessa, jossa paikallisesti tai alueellisesti oltaisiin covid-19-epidemian leviämisvaiheessa ja olisi ilmeistä, ettei epidemian leviämistä enää voida muilla toimin estää.

Ensisijaisia toimia ovat informaatio-ohjaus, toimijoiden oma aktiivisuus asiassa sekä muut lievemmän sääntelyn keinot. Kriittisessä epidemian leviämisvaiheessa on kuitenkin mahdollista, etteivät nämä muut toimenpiteet enää olisi riittäviä, vaan epidemian nopea ja myös riskiryhmiin ulottuva leviäminen voitaisiin estää vain rajoittamalla voimakkaammin tilojen käyttöä ja toimintaa itsessään. Tällöinkin rajoitukset voivat olla vain tilapäisiä sekä käytettävissä olevan tiedon ja yhteiskunnallisten vaikutusarviointien perusteella oikeasuhtaisesti kohdennettuja.

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että 58 d § koskee myös muuta kuin 58 g §:ssä tarkoitettua toimintaa, kuten esimerkiksi kampaamopalveluja, museoita ja kauppoja. Sen sijaan 58 g §:ssä tarkoitetut sulkutoimet koskevat vain sellaisia tiloja, joiden käyttöön liittyy tavanomaista suurempi covid-19-taudin leviämisriski. Tartunnan leviämisen mekanismi on kuitenkin selkeästi tiedossa, ja siltä kannalta ratkaisevaa merkitystä ei ole toiminnan muodolla tai historiatiedoilla tartunnan lähteistä. Ihmisten sosiaalinen liikkuvuus on joka tapauksessa verrattain laajaa ja osin ennakoimatonta, jolloin jäljitystietojen kannalta korostuneista tartuntalähteistä mahdollisesti saatu tartunta voi levitä ja leviää mitä erilaisimmissa sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa. Näin ollen tartuntojen torjuntaa on kohdennettava ja voitava kohdentaa sellaisiin toimintoihin ja tiloihin, jotka mahdollistavat vuorovaikutuksen ja näihin tilanteisiin liittyvät pisaratartunnat.

Esitetyn muutoksen johdosta erikokoiset toimijat olisivat keskenään yhdenvertaisessa asemassa tilanteessa, jossa olisi välttämätöntä sulkea asiakas- ja osallistujatilat. Sulkemispäätös perustuisi kaikkien toimijoiden osalta epidemiologiseen arvioon toimen välttämättömyydestä. Säännöksen alkuperäinen tavoite ja tarkoitus toteutuisi yhdenmukaisesti ja yhdenvertaisesti. Ehdotettu muutos tukisi yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista, kun velvoite olisi mahdollista kohdistaa tasavertaisesti eri toimijoihin. Ehdotettu muutos siis toteuttaisi voimassa olevaa sääntelyä paremmin esimerkiksi yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista, kun velvoite olisi mahdollista kohdistaa tasavertaisesti eri toimijoihin.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan epidemian torjuntatoimet (58 c – 58 h §) on porrastettu alueellisen epidemiatilanteen mukaan siten, että paikallisella ja alueellisella viranomaisella on laissa säädetty mahdollisuus ryhtyä epidemian leviämisen estämiseksi riittävän ennakollisiin ja välttämättömiin toimiin. Toimenpiteiden välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta arvioidaan asiallisesti, alueellisesti ja ajallisesti. Asiallista soveltamista pohdittaessa on arvioitava, riittävätkö yleiset terveysturvallisuustoimet (esim. 58 c §) tai lähikontaktien välttämisvelvoite (esim. 58 d §) vai onko välttämätöntä sulkea tilat asiakkailta ja osallistujilta kokonaan. Alueellisessa soveltamisessa on arvioitava toimien välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus alueen epidemiatilanteen näkökulmasta. Ajallisesti viranomaistoimet voivat olla voimassa vain niin pitkään, kuin ne ovat kulloinkin välttämättömiä. Tilojen sulkemista koskevan päätöksen voimassaolo olisi edelleen ajallisesti ja alueellisesti rajattu tarkasti vain välttämättömään. Päätös olisi voimassa enintään kaksi viikkoa kerrallaan ja mahdollista tehdä vain niillä alueilla, joilla taudin ilmaantuvuutta ja sairaalahoidon kapasiteetin riittävyyttä koskevat edellytykset täyttyvät. Lakiehdotuksen soveltamiskynnys olisi huomattavan korkea.

Arvioitaessa soveltamisalan laajentamisen oikeasuhtaisuutta on syytä ottaa huomioon, että eduskunta edellytti lausumassaan (EV 3/2021 vp), että valtioneuvosto valmistelee pikaisesti säännökset

siitä, että tartuntatautilain 58 g §:ssä tarkoitetun asiakastilojen sulkemisen aiheuttamia taloudellisia menetyksiä korvataan elinkeinonharjoittajille yleisen kustannustuen kautta tai erillisenä korvauksena, jos 14 vuorokautta kestänyttä sulkemista on jouduttu jatkamaan.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on käynnissä valmistelu asiakastilojen sulkemisesta aiheuttamien taloudellisten menetysten korvaamiseksi elinkeinonharjoittajille kustannustukijärjestelmän kautta. Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta (HE 27/2021 vp) ja sitä täydentävä hallituksen esitys. Esitys koskee pieniä ja mikroyrityksiä, joissa on enintään 49 työntekijää. Suurten yritysten osalta annetaan erillinen kustannustukilain muutosesitys, kun asiaa koskevat neuvottelut EU:n komission kanssa on saatu päätökseen. Esitykset on jaettu kahteen osaan, jotta varmistetaan pienten yritysten tukijärjestelmän nopea käynnistyminen. Korvauksia koskeva laki tulisi voimaan 12.4.2021.

Tartuntatautilain tulkinnasta

Perusoikeusmyönteinen laintulkinta edellyttää, että säännöksen ollessa tulkinnanvarainen tulee lainkäyttäjän soveltaa säännöstä sen tulkinnan mukaan, joka parhaiten edistää perusoikeuksien toteutumista.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tartuntatautilain tarkoituksena on ehkäistä tartuntatauteja ja niiden leviämistä sekä niistä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja. Viranomaisten on järjestelmällisesti torjuttava tartuntatauteja, varauduttava terveydenhuollon häiriötilanteisiin ja ryhdyttävä välittömiin toimiin saatuaan tiedon torjuntatoimia edellyttävän tartuntataudin esiintymisestä tai sellaisen vaarasta toimialueellaan.

Lainsäädännön mahdollistamista tulkintavaihtoehdoista lähtökohtana tulisi sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan pitää sitä tulkintavaihtoehtoa, joka parhaiten varmistaa hengen ja terveyden suojaamisen sekä riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut kaikin käytettävissä olevin välttämättömin ja oikeasuhtaisin keinoin, jotka perustuvat parhaaseen saatavilla olevaan tietoon.

Toimenpiteet epidemian leviämisen estämiseksi ja hidastamiseksi sekä terveydenhuollon toimintakapasiteetin turvaaminen ovat perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta hyväksyttäviä ja erittäin painavia tavoitteita turvaavia toimia, joiden tekemiseen viranomaisilla on myös aktiivinen toimintavelvoite. Elinkeinovapauden lisäksi siis myös elämä, terveys ja riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ovat punninnassa huomioon otettavia perusoikeuksia.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan vallitsevassa tilanteessa tulisi ryhtyä niihin oikeasuhtaisiin toimiin, jotka voimassa olevan lainsäädännön puitteissa parhaiten estävät covid-19-epidemian leviämistä ja siitä aiheutuvia riskejä ihmisten hengelle ja terveydelle sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen riittävyydelle. Tartuntatautilain 58 g §:n soveltaminen on viimesijainen keino tilanteessa, jossa on ilmeistä, että 58 c ja 58 d §:n mukaisia ja muita jo toteutettuja toimenpiteitä ei voida pitää toimintaan liittyvän erityisen tartuntariskin vuoksi riittävinä. Näin ollen 58 g §:ää ei voitaisi soveltaa, jos 58 d §:n mukaiset keinot tai muut jo toteutetut toimenpiteet olisivat riittäviä covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi.